

* Za popotnega učitelja sadje- in vinoreje v Bolcani na Tirolskem od kmetijske družbe izvoljenega g. Krištofa Franka je c. k. ministerstvo kmetijstva potrdilo.

* Postavo, da bi se zavoljo goveje kuge prepovedala vvožnja goveje živine iz Rusije in Rumunije, razpravljajo zdaj večidel vsi časniki kmetijski. Ker pa vsako leto sila veliko Ruske goveje živine je dosihmal Avstrija potrebovala, pride po taki prepovedi drugo vprašanje na dnevni red: kako namreč bodo tiste dežele nadomestile potrebo goved, ki so dozdej iz Rusije največ te živine dobivale, in to posebno Galicija?

Podučne stvari.

Hranilnične podružnice.

Pod tem naslovom je iz okolice Ljubljanske v 52. listu prinesel „Slovenec“ dopis, ki ga v vsestranski prevdarek tem raji natisnemo tudi v našem listu, ker so tudi „Novice“ že pred več leti v istem smislu obravnavale to stvar in je vodstvo hranilnično do tega prišlo, da je sklenilo, vsak mesec na tržni dan pošiljati enega svojih uradnikov v Kranj, da bi ondi sprejemal vloge od ljudi, ki bi hoteli kak denar izročiti hranilnici ali pa od nje ga na posodo dobiti. Ta naredba je pa tako malo vspeha imela, da je že dolgo popolnoma zaspala.

Sestavek „Slov.“ se tako-le glasi:

„Novice“ št. 18. t. l. so prav važno reč obravnavale, da bi se namreč odpravila mala loterija, ki je kuga za ubožne, in se pustila samo velika loterija za bogate in premožne, nasproti pa, da bi se pomnožile hranilnice na Kranjskem, kakor tudi po drugih Avstrijskih deželah.

Da pri hranilnicah ostanemo, bi bilo gotovo želeti, da naj bi se pomnožile in po naši deželi vstanovile na priliko v Novomestu, v Postojni, Kočevji, v Kranji ali v Radolici, in sicer tako, da bi Ljubljanska hranilnica bila poglavitna, druge štiri pa nje podružnice. Ljubljanska hranilnica ima zaupanje pri ljudeh in je premožna, bi toraj podružnicam primšno vložila in vložnikom s svojo skupno istino dobra stala. Naj bi v vsakem letu le eno podružnično hranilnico ustanovila, v štirih letih bi bile štiri podružnične hranilnice. Ali bi si na tak način ne dobila Ljubljanska hranilnica sama sebi slavo in premoženje in kolikim ljudem bi ona močno močno vetregla?

Kranjska deželica, kakor uboga da je, bi vendar v kratkem vse na boljem stala; marsikateri hlapec bi svoj privarovani zaslužek v bližnjo hranilnico vložil, ki služi kje na spodnjem Dolenskem, ali daleč na Notranjskem blizu Postojne, ali tam gori na Bohinjskem, in ki Ljubljane nikdar ne vidi in nima opravka v Ljubljani; ravno tako dekleta, ženice in tudi nekateri kmetje bi svoje krajcarje raji v hranilnico donašali dobro vedivši, da iz hranilnice vzamejo, kedar hočejo in potrebujejo, če pa dalje časa pustijo istino v hranilnici, da se jim vsako leto pomnožuje njih vložena vsota. S tem bili bi posli in tudi drugi napeljevani k večji varčnosti. Zdaj pa, ko imajo par goldinarčkov, ki so si jih prislužili, jih radi obračajo v zapravljivost; eni popivajo, eni pa v gizdasto obleko vtaknejo in na zadnje nimajo nič; nekateri posodijo kakemu zapravljivemu človeku, od katerega ne morejo nazaj dobiti, kedar bi sami potrebovali, ali pa še vse zgubijo in nimajo družega, kakor zmerjanje in jezo ali pravdanje za dobiček. Če so pa hranilnice tu in tam, se pride temu v okom.

Tudi odrtnijštva bi bilo manj, ker ta, ki na posodo išče, bo šel raji v hranilnico iskat na posodo in bo le po 6 odstotkov plačeval raji kot po 10 in še več.

Pri vtemeljenju hranilnic po deželi bi morala Ljubljanska hranilnica kot matica in utemeljiteljica kake dva ali tri svojih skušenih uradnikov v podružnico razpostaviti, da bi bil vse skozi dober pričetek storjen, in bi ljudje zaupanje do njih imeli; tudi bi še kak penzioniran pošten uradnik pri kaki hranilnici lahko za vodjo bil.

Začetkom bi utegnili tudi kaka dva popolnoma zanesljiva uradnika v svojem okraju okoli hoditi vložnikov iskat in precej tam vloženi denar v knjižice vpisovati in sicer tak dan, ko je hranilnica zaprta, ker na tak način bi še hitreje hranilnica k zdatni istini prišla.

Vodila Ljubljanske hranilnice naj bi bila tudi za podružnične hranilnice razen tega, da bi pri izposojilu izposojevalcev toliko stroškov ne stalo; manj stroškov ko jih bo stalo, tem raji bodo ljudje na posodo jemali.

Politične stvari.

Interpelacija

grofa Coronini-a in 25 družnikov v državnem zboru 11. t. m. *)

Po stenografičnem zapisniku.

Vladni listi so se navadili ono stranko, h kateri spadajo podpisani, prav zaničljivo napadati in občinstvu kazati kot sovražnike vsake pogodbe z Ogri ter ovajati jih, češ, da javni mir kalé.

Nek na Dunaji izhajajoč vladen list je te napade objavil v tako surovi obliki, da je ta napad tukajšnji časnik „Deut. Zeit.“ napotil objaviti članek, ki po mislih podpisanih ne presega meje dovoljenega javnega pretresanja in se tako-le glasi:

„Brez programa. S toliko glasovi proti tolikim je bila pogodba sprejeta ali pa zavržena... Kdo bi mogel v tem hipu že razsoditi, na katero stran se bo nagnil jeziček tehtnice (vage)? Avstrijski državni zbor je nejasen bolj od vsacega družega. Razcepljen na več klubov, ki so po večem needini med sabo, rodi večine različno sestavljene. Danes zmaga ministerstvo s pomočjo desnice in Poljakov proti levičnjakom, jutri čez desnico s pomočjo leve, „divjih“ in demokratov. Res — večina, ki bi se dala lahko po svetu kazati.

Ni bilo treba one živahne agitacije za kulisami, da je konečni vspeh triletnih obravnav o pogodbi postal dvomljiv; pač pa je potrebno, javno pozornost obrniti na to, da zdaj, kakor nikdar poprej, napenjajo žile, da bi one, ki se še obotavljajo, spravili na stran vlade, razpor po klubih razširili, posebno pa zanetili nezaupnost do vodij. Očitno se bojujejo le nasprotniki vlade z „naprednim“ klubom. Ta mora prenašati jezo slavne vlade nad tem, da je tudi dr. Herbst, vodja kluba leve, našel dlako v najnovejši pogodbi in je kratko malo ne mara sprejeti. Auerspergovo ministerstvo ima menda še zmiraj upanje, da bo dr. Herbst — če ne že govoril za pogodbo, vsaj molčal. Za to ceno mu bo vladno časnikarstvo prizaneslo, katero je zavezano vso gnojnico natolcevanja in hujskanja razliti po „napredni“ stranki. Kajti velik in v nebo vpijoč greh si

*) Mi se sicer ne skladamo po vse z načeli tako imenovanega kluba „naprene stranke“, ki je skozi in skozi centralističnega duhá; al zanimivo je vendar vedeti vsakako, kako vladni časniki napadajo ta klub, in kako nasproti vladi ga brani nemški, in ne slovanski časnik „Deutsche Zeitung“. Naj tedaj tudi naši bralci zvedo, kako se ravšajo in kavsajo Nemci med seboj.

je naložil „napredni“ klub. Tako predrzen je že, da kar naravnost izreka, da noče nič vedeti o pogodbi, ki Avstriji naloži večja bremena; s tem pa sili privržence ministerstva do pripoznanja, da jim večje obloženje ni zadosten vzrok, da bi zavrgli pogodbo. Če se klubu zato mečejo vsakovrstna zasramovanja v glavo in se mu pripisujejo razne hudobije, je to le zaslužena kazen. „Ne zadržuj nikogar, ki hoče glasovati za vlado!“ — to je prva desetih postav ministerskih.

Toda hudobnosti bi vladni možje „napredni“ stranki še spregledali, če bi le kak program imela. V enomer upije vladno časnikarstvo, da napredna stranka nima nobenega programa in sama ne vé, kaj hoče. Je to li res? Mar „napredni“ klub nima nobenega programa? In — če smemo prositi — kak program ima li ministerstvo Lasserjevo, imenovano Auersperg?

Pošten odgovor na ta odločna vprašanja je, mora biti ta: Napredna stranka ima jasen, gotov, razumljiv program, pač pa zasluži ministerstvo očitane, da nima čisto nobenih načel, nobenega programa. Andrassyeva politika „za vsaki primerljaj posebej“ je — po smislu Avstrijskega ministerstva — politika „iz rok v usta“. Tako brez vseh načel je to Auerspergovo ministerstvo, da se je Lasser v zboru očitno v imenu vlade smel odpovedati ustavovernim strankam, da je vse Avstrijsko ministerstvo v Avstrijskem državnem zboru smelo in še sme zastopati Ogerske interese, ne da bi se mu moglo očitati popuščanje programa. Ne o pogodbeni, ne o notranji politiki, ne o unanjih zadevah, ne o finančni politiki ni ministerstvo postavilo programa, ki bi se mogel količkaj meriti s programom „naprednega“ kluba. Posebno kar se tiče zdaj najbolj skelečega vprašanja, pogodbe z Ogersko, zamore le brezvestna lažnjivost in neskončna neumnost „naprednemu“ klubu očitati, da je brez programa.

Jasno in natančno se njegov program glasi: Ne večih bremen, pregled (poprava) pogodbe od leta 1867. tudi v političnem obziru, oziroma osebna zveza. Je li ministerstvo Auerspergovo, ko se je podstopilo meriti se z ministerstvom Tiszinim, imelo kak drug program, ko le braniti se?

Morda bo kje kaj dobrovoljnih ljudi, ki bodo ministerstvo hvalili zavoljo tega, ker je zabranilo, da Ogerska ni dosegla vsega, kar je — recimo preveč — zahtevala. Toda, za Boga, programa v tem ni, če ministerstvo, kateremu je zaupano varstvo važnih interesov, že sprva se postavi le na stališče obrambe, tedaj stori svoje ravnanje popolnoma odvisno od zadržanja nasprotnikovega. Ministerstvo Auerspergovo ni pokazalo nobene občutljivosti za ponižanje, ki se je zgodilo Avstriji pri tem, da Ogri res prevagujejo, ker čeravno imajo manj dolžnosti, pri tem pa vsaj na videz enake pravice z Avstrijo.

Na popravilo pogodbe od leta 1867. v političnem oziru si ministerstvo še misliti upalo ni, staro stanje (status quo) se mu je zdelo popolnoma opravičeno, čeravno je gotovo tudi spoznalo, kako brezozirno je enotna (složna) Ogerska delegacija vničevala vse prizadeve po nenaravnem volilnem redu sestavljene delegacije Avstrijske. Zdihljeji bivšega vojnega ministra med razgovorom o kreditu za 60 milijonov v delegaciji Avstrijski so razodeli skrivnost, da bi tudi gospod Pretis o tem lahko kaj zapel.

Je li pa ministerstvo Auerspergovo celó svojega brambinega neprograma držalo se? Ne! Odnehanje gledé davka je najočitnejše povikšanjše bremena, tedaj se je staro stanje (status quo) premenilo le nam na kvar. Pogodba zarad 80 milijonov, ki jih je cesarstvo dolžno banki, je, kar je dokazano po številkah, Avstriji večje breme za več milijonov kapitala in obresti. Zdaj pa

še le zadeve banke! Brez potrebe, samo zato, ker je nasprotnik bil tako previden, da je zmiraj in zmiraj le tirjal, je ministerstvo denarno bodočnost našo priklenilo na finančno gospodarstvo Ogersko, ki se bliža popolnem propadu! Ako bi bilo Auerspergovo ministerstvo ostalo trdno le pri boji obrambe, ne bi mu bilo mogoče o zadevah banke tako daleč zaiti od starega stališča. Komu gre toraj tu očitane brezprogramnosti in nezvestobe do lastnih namenov? Ministerstvu ali „napredni“ stranki? „Napredni“ klub ima program in se ga je tudi držal. Kaj pa vlada? Nje program je: Nič programa, lena obramba, več bremen v različnih podobah, pogodbe od leta 1867. nikar popraviti v političnem obziru, nikar več osebne zveze, če bi se Ogerska spela še do večih tirjatev.

Kako pa je z onimi vprašanji, ki se ne tičejo pogodbe z Ogersko? V teh bo pač ministerstvo „naprednemu“ klubu veliko naprej, kar tudi drugače misliti ni o možéh pri vladnem krmilu stoječih. Le glejmo! Vodstvo unanje politike je v rokah Andrassy-a — Magjara. Da je Auerspergovo ministerstvo kdaj imelo kak upliv ná-njo ali da ga zdaj ima, tega ne bodo mogli trditi ne najboljši prijatelji, ne najhujši sovražniki njegovi. Resnica je ta, da se je državni zbornici le težko posrečilo, Dunajskemu ministerstvu izpuliti nekoliko besed o unanjenem stanju. Če bi se Magjarske ponosnosti napolnjenemu Tiszi ne bilo potrebno zdelo dati odgovora na interpelacijo njegovih rojakov, Avstrijska zbornica bi utegnila še dandanes čakati odgovora na prvo interpelacijo o vzhodnih zadevah. Vsaj se je videlo tako, kakor da bi kneza Auersperga bila volja, izreči, da niti zbornica, niti on sam nimata prave pravice o unanjih zadevah kazati kako radovednost.

V naših postavah o pogodbi 1867. leta ni tiste določbe, ki Ogerski vladi zagotavlja vpliv na unanjo politiko. Program ministerstva Auerspergovega, kar se tiče unanje politike, je tedaj ta: popolnoma podvreči se politiki grofa Andrassy-a, katera se pa suče le „od dne do dne“; po tem takem Andrassy danes res ne vé, kaj bo jutri hotel, ker danes ne more vedeti, kaj se bo jutri zgodilo. „Napredni“ klub pa po večini svoji o tem drugače misli. On hoče, da Avstrija brez gotovih zaveznikov in zavoljo zadev, ki niso bistvene za življenje njeno, se ne spušča v Evropske homatije, da marveč po bornih svojih močéh pusti pri miru drago veliko politiko, ki nas finančno mora uničiti. Kdo je toraj brez programa? Odgovora prosimo.

Dalje govoriti o tem, da sedanja vlada nima nobenega programa, bi se reklo, vodo v morje nositi. Vsa politična modrost naše vlade je ta: „davki morajo biti viši“. Pritožbe o neprenesljivem bremenu davkov se ministerstvu zde popolnoma neopravičene. Da bi omolk-nile, je po vsem zadosti, da se ljudstvu obeta: „bo že bolje“, in: „vsaj je že bolje“. Prizadeve „varčnega odseka“, ki se je sam po sebi osnoval iz „naprednega“ kluba in znači njegov finančni program, se podajajo zasmehovanju plačanih časnikarskih blapcev. Varčnosti ni treba, le plačevati je treba, da more stara birokratična mečkarija tako lepo naprej, ne da bi jej leto za letom smel kdo kaj reči zavoljo primanjkljaja. To je finančni program naše vlade.... Tako bi lahko pregledali vse predale državnega življenja, a ne bi nikjer zadeli ob kaj, kar bi bilo podobno kakemu programu, in podobno kakemu prizadevanju, priti do prej si izbranega cilja.

Pri vsem tem se pa tisti, ki se takemu ministerstvu prilizujejo, smejo podstopiti, zasmehovati možake, ki imajo pogum, to, kar vedó, odkritosrčno povedati, in to, kar rekó, tudi storiti!

Če parlamentarizem v Avstriji te poti ne bo zlomil

se (prišel na kant), če bo o prihodnjih volitvah prišlo sploh še kaj možakov volit, komu neki bo šla za to hvala, kakor možem, katerih možko obnašanje je vsaj nekoliko porok za to, da bo znabiti v državnozbornem (parlamentarnem) življenju vendar kedaj bolje.“ —

Zavoljo tega članka je bil list „Deutsche Zeitung“ konfisciran. Ravno sedaj, ko imamo Avstriji odločiti osodo zopet za 10 let, morda za zmiraj, je vsakako potrebno, da se po političnih časnikih izreče vsaka misel, da tako boj za resnico in pravico ni le v zboru zastopnikov, ampak tudi po časnikih, in se tako dá ljudstvu prilika, spoznati svoje zastopnike po obnašanju njihovem.

Če je vladi prav, da nas po vladnih časnikih zasmejujejo, je vendar vsaj pravično to, da se obramba takih napadov ne prepové, da se tistim, ki ne marajo večega bremena za Avstrijo, ne zamašé usta s konfiskacijami. Ker se je zdaj, ko se ima vse to odločiti, res bati, da bi se kaj takega več ne zgodilo, — ker se je dalje bati, da bi se ta članek ne pokončal po objektivni obsodbi, stavijo podpisani vsemu ministerstvu to le interpelacijo:

„Je li ministerstvu znano početje vladi privrženih časnikov, pa tudi to, da tistim časnikom, ki se ustavljajo večim bremenom Avstrije, se ne pripušča odbijati take napade, in da se tako enostransko pa nevarno pritiska na javno mnenje?“ Sledijo podpisi.

Naši dopisi.

V Gorici 19. maja — Pogreb r. kapelnika g. Fr. Pirca je bil veličasten — povečem na stroške Vél. cerkve in municipija, katerima je služil. Izkazali so mu poslednjo čast ne le mnogi njegovi učenci in učenke, — od naj starejših do naj mlajših, — temuč tudi brezštevilna množica gospôde obojega spola, med katero skoraj vsa mestna duhovščina. Spremstvu na čelu sta bila sedanji župan dr. Deperis, in pa nekdanji dvorni svétnik dr. Visini. Razen meščanske bande bil je še poseben kôr, ki je pel „Miserere“. Goričani so imeli Pirca za svojega someščana, ker je celih 57 let tukaj bival in deloval. Prišedši sem leta 1821. (16 let star) hotel je postati učiteljski preparand, ali tedanji prvostolični regens chori g. Kupik (Čeb) — spoznavši sposobnost Pirčevo za muziko — ga je odvrnil od te misli in napravil, da se je ves vdal godbi. Prvo mašo v Gorici je orglal v semeniščni kapeli in precej potem postal organist na Placuti (predmestji) in l. 1848 kapelnik v Vél. cerkvi. Jutre bo osmina po ranjcem in bodo peli mašo, ki jo je za pogreb kralja Karola X. (leta 1836.) složil regens chori rajnki Kubik. Vdeleževalo se bode vse muzično osebje našega mesta pod vodstvom spretnega kapelnika meščanske bande, g. Mugnone-a, kateri postane bržkone Pircev naslednik. — Od mrtvaških reči naj prestopim k predmrtvaškim, to je, k epidemični bolezni v Št. Andreži. Poslednje dni se je razširila epidemija tudi po sosednih vaseh, po Sovodnjah, Peči, Rupih, Mirnu i. dr. Mnogo zdravnikov je opazovalo bolnike; vsi so edini v tem, da je — ne prav huda — miliaria, samo dr. Rojic trdi v „Soči“, da je kožna bolezen „erythema exsudativum papulatum“. Mestni magistrat Goriški in c. k. okrajna gosposka okolična sta večkrat sklicala zdravnike na posvet o tej zadevi in danes je tudi Tržaško namestništvo poslalo sem dr. Zadro-a, zdravstvene komisije Primorske predsednika, ki je z našim mestnim fizikom dr. Luzzatto-m obhodil Št. Andrež. Jutre menda priobčijo časniki izrek te komisije. Bolezen napreduje proti jugu, držeč se — kakor mi je nek zdravnik pravil

— Sočkega toka. Takošne epidemije ni bilo v naših krajih (blizo mesta) še nikdar;*) nje domovina je neki zgornja Italija sosebno Mantova, Verona etc. Pa tudi v naši Furlaniji, in v Istri je znana. Napadeni ljudje (v naših vaséh) se skoraj vsi ozdravijo, vendar pa smo imeli tudi nekaj fulminantnih smrtnih primerljev (v 48, celó v 24 urah). Symptomi in pretek bolezni niso — kakor sem slisal pripovedovati — pri vseh bolnikih povsem enaki; odtod prihaja menda razlika gledé diagnose pri raznih zdravnikih. Več o tem — znabiti — prihodnjič.

Iz Savinske doline 15. maja. (Gosp. Rudl iz Marbega in pa jezik slovenski.) Naša Štajarska kmetijska družba je letos imela 26. in 27. svečana svoj občni zbor, v katerem se je med mnogimi družimi predmeti obravnaval predlog Celjske podružnice, ki je meril na to, naj bi družbin centralni odbor delal na to, da se dobí popoten učitelj, ki bi razlagal kmetovalcem v doljnem Štirskem sadje in vinorejo, pa tudi živinorejo, obdelovanje polj in senožit itd. v slovenskem jeziku. Po naključbi mi je nedavno prišel v roke stenografični zapisnik onega zbora, — pa kaj najdem v njem? C. k. notar Rudl, predstojnik podružnice Marbeške, odobruje predlog predstojnika Celjske podružnice, viteza Berksa, da bi se za okraj Celjski dobil slovenskega jezika zmožen učitelj, ki bi gospodarje, ki nemški ne umejo, podučeval v gori navedenih kmetijskih razdelkih, in dobro povdarjal potrebo, da družbe kmetijske se posebno ozirajo na kmeta in mu priliko dajejo, da se podučí v vsem, kar dandanes zahteva napredek kmetijstva; rekel je: „mi imamo v Mariboru izvrstnega popotnega učitelja gosp. Kalmana, al on predava le sadje in vinorejo, pri nas pa je povzdiga živinoreje in kar je ž njo v zavezi, poglavitna stvar, zato pa potrebujemo slovenskega jezika zmožnega učenika, kajti kdor slovenski ne zná govoriti v zboru naših kmetov, tak ne opravi nič. Vitez Berks je dobro govoril in pravo trdil. Al kako se je odrezal notar Rudl? Izprva je v 4 vrsticah pritrdil predlogu Berksovemu, al koj potem je razodel svojo jezikoslovno „modrost“ in jo zapečatil z nemčurijo, rekši, da „natoroznanske vede so novejši čas zeló napredovale in treba je bilo stvariti mnogo tehničnih izrazov; za te pa slovenski jezik nima celó nobenih besedí; jemati bi jih bilo treba iz drugih slovanskih jezikov: iz Ruskega jezika, ki ima celo fabriko za kovanje novih besedí; Ruskega jezika pa naše ljudstvo ne razume, zato mislim: mi ne potrebujemo tujih besedí, ki jih naše ljudstvo ne razume, in bolje je, da se uči v Avstriji veljavni kulturni jezik.“ — Tako je modri Salomon govoril in „dobro-klici“ (Zustimmung) so bili „lon“ njegove modrosti. In to se je godilo l. 1878. v glavnem mestu dežele, ki ima nadeno tretjino stanovnikov slovenske narodnosti! V vsem zboru ni bilo žive duše, ki bi bila drznega kulturonosca zavrnila s tem, da bi mu bila citirala izvrstne slovenske knjige, ki jih imamo prav v teh predmetih, o katerih je vitez Berks želel za Celjski okraj popotnega učitelja. Naj notarju Rudlenu pošlje dr. Bleiweis krasno svojo nedavno knjigo „Umno živinorejo“; če gosp. Rudl ne razume slovenski in tehničnih izrazov v njej, gledal bo vsaj slike, ki mu bodo bakljo prižgale, da je jezik slovenski zmožen, vsako živinorejsko stvar povedati tako, kakor jo pové Nemec. Naj gosp. Rudlenu pošlje prof. Povše svoje nove knjige z imenom „Umni kmetovalec“. Naj se mu pošlje Zalokarjevo „Umno kmetovanje“, ki obsega vse razdelke kmetijske in se ne ogibuje no-

*) Predlanskim je razsajala „miliaria“ tudi pri nas na Notranjskem, posebno v okraji Postonjskem. Vred.